

„Marek van der Jagt (1967) se narodil ve Vídni jako syn Nizozemce a německy mluvící matky. Studoval filozofii na univerzitě ve Vídni, ale nyní se plně věnuje psaní,“ stojí na obálce tragikomického románu 'De geschiedenis van mijn kaalheid' (Dějiny mé plešatosti). Ukázku z této knihy přeložila pro Labyrint revue Veronika Havlíková.

V části otištěné v Labyrintu vypráví hlavní postava, kterou není nikdo jiný než autor sám, s notnou dávkou ironie, jak, kdy a kde došel k zjištění, že se na jeho dobře stavěném těle- jak bylo řečeno, mnozí ho měli za Brazilce- houpe penis trpaslika. Van der Jagt líčí události spontánně, čemuž odpovídá délka vět, která byla správně zachována i v překladu. (*Ik zag slechts de grijze wollen broek van Wolfgang Georgi, de leraar die zijn Beierse dialect nooit helemaal kwijt was geraakt, ook niet als hij Frans praatte, en de verhandelingen gingen lang mij heen omdat ik mij afvroeg of ook hij tot het verbond behoorde van de verborgen dwergen. Viděl jsem jen šedé vlněné kalhoty Wolfganga Georgiho, učitele, jenž svůj bavorský přízvuk neztrácel ani ve francouzštině, a výklad jsem nevnímal, jelikož jsem uvažoval, zda taky nepatří do spolku skrytých trpaslíků.*)

Nizozemská předloha není v překladu Havlíkové až na drobné výjimky znatelná. Jednu z obtížně přeložitelných nizozemských konstrukcí ve větě *De eerste dagen na mijn ontdekking voelde het alsof mijn geslachtsdeel terecht was gekomen bij een vreemd lichaam*...překladatelka do češtiny zdárně převedla jako *První dny po onom zjištění jsem měl pocit, jako by můj pohlavní orgán vyrostl na cizím těle*. Na jiném místě se ovšem pod vlivem originálu (*discussies over de vraag*) objeví: *Dají se o ní napsat celé knihy, člověk se může utápět ve formulacích a diskutovat o otázce, kdy zdravý zájem přechází v nezdravý*... Jiným prohrěškem proti češtině je zeugma, kterého se Havlíková dopustila ve větě *Ostatní k sobě v mladickém věku zvou a vítají smutek*.

Vytknout by se Havlíkové dalo místy zeslabení či zesílení originálu. Ve větě *wanneer wordt de charmante verliefde jongemann een opdringerige geobsedeerde griezel* udělá *šarmantního mladíka* (informace o zamilovanosti zde chybí), ze kterého se stal *vtíravý, posedlý úchyl*.

Naopak dobře se překladatelka v celém textu dokázala vypořádat s častěji se opakujícími slovy jako např. *groezelig* (vyskytující se dvakrát ve spojení *een gruzelijke nachtclub* a jednou v *gruzelijke literatuur*), pro která našla v češtině různé výrazy: *špinavý noční klub, podnik, oplzlé čtivo*. Nápadité jsou také její překlady výrazů *wie niet beter wist* a *zonder verder nog*, které do češtiny převedla jako *nezasvěcení* a *bez okolků*.

Van der Jagtova ironie se v překladu Havlíkové v žádném případě neztrácí. Jde naopak o dobrý překlad bez výrazných nederlandismů, ve kterém překladatelka uplatnila svou širokou slovní zásobu.

Lenka Ranochová

Recenze překladu

Marek van der Jagt-Dějiny mé plešatosti
Přeložila Veronika Havlíková

29.11.2004

Začátkem roku 2000 se na pultech nizozemských knihkupectví objevila prvotina Marka van der Jagta *Dějiny mé plešatosti*. O autorovi bylo jen známo, že je nizozemského původu, ale žije již dlouho ve Vídni, kde pracuje jako prodavač v drogerii a nehodlá kromě této knihy zveřejnit jediné slovo.¹ Za knihu byl v roce 2000 vyznamenán cenou Antona Wachtera za nejlepší debut roku.

V *dějínách mé plešatosti* vypráví autor příběh dospívajícího chlapce z dobře situované vídeňské rodiny, který se snaží vyrovnat se svým okolím a především se sebou samým. Tuto proceduru má možnost čtenář sledovat a získat tak vhled do vypravěčovy duše neboť autor využívá velice realistického popisného stylu svých vnitřních pochodů a rozpoložení nevyhýbaje se při tom tématům nejcitlivějším. Viz ukázka *Bavorská boule*, jež pro *Revue Labyrint* (č.13-14/2004) přeložila Veronika Havlíková a která je v současné době to jediné, co si český čtenář z tohoto díla může vychutnat.

Překladatelka se zde velmi věrně držela předlohy, což je v tomto případě víc než žádoucí, jedná-li se o takto realistický popis, jehož prostřednictvím k nám právě proniká jemný humor povídky, trefným přirovnáním čas od času vystupňován ke kousavé sebeironii: „*Možná to všechno začalo zjištěním, že se na mém jinak dobře stavěném těle – jak bylo řečeno, mnozí mne měli za Brazilce – houpe penis trpaslíka.*“ (RL, 42) Na některých místech ovšem je toto poněkud otrocké překládání na úkor výslednému působení textu. Tam kde v originále pouhý výčet umocňuje ironii, stává se český text poněkud nepřehledným: „*Ostatní k sobě v mladickém věku zvou a vítají smutek, melancholii, podzim, co začíná v březnu, nebo něco tak banálního jako rakovinu či dědičnou svalovou chorobu.*“ (RL, 42) Na druhou stranu se velmi zdařile vypořádala s označením *mamá*, jež vypravěč sám používá ve vztahu ke své matce a který tento poněkud neobvyklý vztah přesně charakterizuje aniž by se prohřešoval proti dobovým reáliím. Celkový překlad působí tedy uceleně a odpovídá až na drobná provinění ironickému a realistickému stylu autora.

Hana Hrochová

---

¹ *Revue Labyrint*, N. 13-14, 2004, str.43

Při hodnocení překladu máme dvě možnosti pohledu na něj: můžeme hodnotit výsledný efekt přeloženého díla, které se nám může dobře číst a nebo jej budeme hodnotit přímo podle originálu a v tomto případě budeme zcela jistě kritičtější. Každý rozdíl mezi originálem a překladem můžeme hodnotit buď jako invenční přístup překladatele nebo jeho chybu, případně špatné pochopení textu.

K některým odchylkám a možná i jistým neobratnost bych se ráda blíže vyjádřila. První, co mne zarazilo aniž bych to konfrontovala s originálem bylo vyjádření *třída trpaslíků* na konci třetího odstavce. A to proto, že tento výraz mi připadá jako z marxistické příručky o rozdělení obyvatelstva, jen tady by se dělilo na trpaslíky, obry a průměrně vzrostlá individua. Asi jen můj subjektivní dojem. Za jistou neobratnost bych označila i vyjádření *věc o sobě*, použitou ve druhém odstavci o posedlosti. V tomto případě mi schází především vztažně zájmeno *sama o sobě*, ale nejsem bohemistka, takže posoudit gramatickou správnost mi v tomto případě nepřísluší.

Polemizovat by se také dalo o použití slov *mamá* a *papá*, které mi v textu vyznívají jako nadnesené a dosti zastaralé. To je ovšem právo volby každého autora a je to také přesný překlad. Rozhodně se však Veronice Havlíkové nedá upírat invenčnost, s jakou se vyrovnala s tímto druhem textu. Jedním z příkladů může být i užití slova *oplzly* pro *groezelig*.

Další věc, které jsem si všimla bylo rozdělení do odstavců, které překladatelka pozměnila – některé odstavce spojila. To podle mne, ne nijak zásadně, pozměnilo formu toho textu, která přece jen vyjadřuje přístup autora ke svým myšlenkám.

Ale abych jen nekritizovala, musím říct, že překlad je to podle mne velmi kvalitní a hlavně čtivý, jak se dá také říct „jde to od huby“, což je podle mne daleko důležitější než pedantní přesnost. Právě jméno autora a její čtivost knihu prodávají. Kdyby se dalo překládat jen podle toho, co v textu stojí – slovo od slova, tak by k tomu nebyl zapotřebí člověk, ale úplně by stačil počítač.

Jana

Kdo je Marek van der Jagt? Otázka, kterou si kladla nizozemská veřejnost po té, co záhadný vídeňský autor odmítl převzít cenu Antona Wachtera (cenu za nejlepší literární debut) za svoji prvotinu Dějiny mé plešatosti s tím, že je příliš zaměstnán prodáváním v drogerii. Postupně začalo být jasné, že skutečným autorem je Arnon Grunberg, držitel stejné ceny za svůj debut Modré pondělky. A aféra byla na světě. Sám Grunberg hrál svou hru se čtenáři až do roku 2002, kdy se k autorství veřejně doznal. Kapitulu z Dějin mé plešatosti nyní uveřejnila Labyrint revue v překladu Veroniky Havlíkové.

Nebylo to její první setkání s Arnonem Grunbergem. Také Modré podnětky u nás vyšly v jejím překladu. I z této povídky je patrné, že jí jeho styl vyhovuje. Dokázala do češtiny adekvátně převést jazyk mírně hysterického mladíka, který se přespříliš zabývá sám sebou. Jazyk výrazově velice bohatý, okořeněný expresivnějšími výrazy (např. „...verliezen in formuleringen...“ / „...utápět ve formulacích...“, „...waarvoor ik utermate mijn best deed...“ / „...na němž jsem se mohl přetrhout...“). Přesto se nelze vyhnout několika výtkám.

Překladatelka se snaží vyhýbat opakování stejných výrazů resp. větných konstrukcí a to i v případě, kdy má opakování v textu svou funkci. Jako příklad, kdy tento postup přináší zpestření a přispívá k větší čtivosti můžeme uvést větu „*Utíkal jsem domů, lidé mě zdravili, ale já pádil dál...*“ (v originále str.136: „Ik *rende* naar huis, mensen groetten mij, maar ik *rende* verder...“).

Zato ve dvou po sobě následujících větách „Anderen zeggen op jeugdige leeftijd ‚welkom en tred binnen‘ tegen het verdriet, de melancholie,..., spierziekte. Ik zei ‚welkom, tred binnen en eet mee‘ tegen de obsessie.“ (orig. str. 133), kde je opakování resp. variování stejné větné konstrukce důležité pro celkové vyznění (zatímco jiní mladíci vítali smutek, melancholii atd., já jsem podobně, ale ještě o něco silněji vítal obsesi), které se v českém překladu téměř vytratilo: „Ostatní k sobě v mladickém věku zvou a vítají smutek, melancholii,..., svalovou chorobu. Já posedlosti říkal ‚vítej, vstup a pojez‘.“ Krom toho zde snaha o změnu původní struktury vedla k syntaktické chybě (zanedbání dvojí vazby: „Ostatní k sobě ... zvou a vítají...“), které by se dalo snadno vyhnout zachováním struktury původní (např. Ostatní v mladickém věku říkali ‚vstup a buď vítán‘ smutku, melancholii...). Podobně ve větě „Daří se o ní napsat celé knihy, člověk se může utápět ve formulacích...“ (orig. str. 133 „Men kan er boeken over vol schrijven, men kan zich verliezen in formuleringen ...“) by bylo lepší zachovat stejné výrazy (např. Můžeme o ní napsat celé knihy, můžeme se utápět ve formulacích...). Opakování stejných výrazů navozuje dojem obsese, o kterou v textu jde.

Stejnětak je pravděpodobné, že dojem podivného pohledu hrdiny na ostatní navozuje autor větami „Zijn waterige ogen keken me vrindelijk aan.“ a „Toen kwam zijn mond nog dichterbij mijn oor ....“ (orig.str. 135) při popisu rozhovoru s učitelem francouzštiny. Hrdina nevnímá lidi jako takové, ale jen jejich orgány (penis, oči, ústa). Vhodnější je v tomto případě zachovat i v češtině stejné původce děje (místo „Přátelsky na mě pohlédl vodnatýma očima“/ Jeho vodnaté oči na mě přátelsky pohlédly a „...přiblížil ústa ještě více k mému uchu...“/ ústa se přiblížila).

Do věty „Nebyli jsme věřící, ale nezasvěcený by si mohl myslet, že šlo o zlý úmysl, o démonickou sudičku...“ se pak vloudila logická chyba.

Protože tu nejde o náboženství, bylo by lepší větu „Wij geloofden aan niets...“ přeložit Nevěřili jsme v nic nadpřirozeného....

O překladu Veroniky Havlíkové by se dalo říct, že zdařile navozuje atmosféru, je čtivý a neobsahuje žádné výraznější rušivé chyby. Bohužel ignorováním některých výrazotvorných prostředků dochází místy k oslabení celkového vyznění.

Veronika

Jednoduchá práce s textem Van der Jagta

V posledním vydání Labyrint revue vyšel překlad povídky nizozemského spisovatele Marka van der Jagta *Dijiny mé plešatosti* od Veroniky Havlíkové. Havlíková má poměrně jednoduchou práci, neboť styl Van der Jagta není nijak kvítnatý, pokud používá delší souvětí, tak složená z nekomplikovaných vět, pro které se velmi dobře hledají české ekvivalenty. Překladatelka se přesně držela předlohy jak ve výběru českých slov, tak ve stavbě vět, jako příklad můžeme uvést větu: "...vidil jsem, jak se mu ta hadice v kalhotách narovnávala, jako by se chtěla tou vlnou - pan Georgi měl rád drahé vlnité kalhoty - prokousta ven." Jen drobné odchýlení od původního textu vyžadovala spojení jako "voor de beminnelijkeheid zelve dooring - platil za dobrotu samu" či "ze began met me waren - že to udělala ze soucitu", se kterými si Havlíková bez problémů poradila.

Na pár drobných místech se však překladatelka drží původního textu až příliš bezinvenčně, například slovo *eend*, které v tomto případě má vyjadřovat malé staré auto - protiklad k Mercedesu a metaforu malého penisu hlavní postavy překládá jako *Kachna*, v češtině by se nám pod takovýmto starým autem vybavil spíše trabant, či typ auta, jemuž se říká *brouk*. Za podobný příklad nám poslouží spojení *mijn mama en mijn papa*, v nizozemštině vyjadřující nejprostší označení pro mámu a tátu, Havlíková jej však překládá jako *mamá a papá*, jež u českého čtenáře vyvolává citové zabarvení, oslovení rodičů v bohaté rodině z let minulých. Tato drobnostka společně s překladem neutrálního *moeder* - matka jako *maminka* a úvodem jedné větičky, zůstává největším nedostatkem, jinak dobře provedeného překladu. Jedná se o větu "Anderen zeggen op jeugdige leeftijd welkom en tred binnen tegen het verdriet...", kterou autor o pár řádků opakuje v jiné osobě: "Ik zei welkom, tred binnen en eet mee." Původní nizozemská věta znamená: "ostatní v mládětvém věku říkali smutku: vítej a pojď dovnitř", na kterou navazuje. "Já říkal: vítej, pojď dovnitř a pojez se mnou." Českému uchu může ono "ostatní v mládětvém věku říkali smutku" znít poněkud kostrbatě, nesporně se však jedná o protiklad mezi ostatní říkali a já jsem říkal. Zkušená překladatelka se kostrbatost věty pokusila nahradit: "Ostatní k sobě v mláděckém věku zvou a vítají smutek", čímž se zamotala do ještě kostrbatější konstrukce "k sobě zvou" a ochudila text o onen protiklad.

Uvedené výtky jsou však jen malými rybkami ve velkém moři překladu, který se jinak Havlíkové podařilo zpracovat dobře.

Silvie

Mark van der Jagt : Dějiny mé plešatosti

Nizozemská literatura se na pultech českých knihkupectví objevuje spíše ojediněle. Současná tvorba nizozemsky píšících autorů či literární debuty z této jazykové oblasti zdá se nejsou vydavatelskou prioritou, přesto lákají k překladu. Před pár lety zprostředkovala Veronika Havlíková českým čtenářům část díla nizozemce Ceese Notebooma např. překladem jeho *Rituálů* (v orig. Rituelen). K současným nizozemským autorům se řadí, vedle Notebooma, i Marek van der Jagt se svým debutem *De geschiedenis van mijn kaalheid* (Dějiny mé plešatosti). *Dějiny mé plešatosti* byly v Nizozemí vydány počátkem roku 2000 a jak uvádí Labyrint revue bylo to vydání poměrně nekonvenční. Jednu z kapitol jeho povídkové autobiografické prózy otiskla ve svém posledním vydání Labyrint revue právě v překladu Veroniky Havlíkové.

Název povídky, *Een Bierse bobbel* („Bavorská boule“, jak překládá ve svém textu Veronika Havlíková), Labyrint revue neuvádí. Namísto toho je překlad uveden názvem celého souboru povídek *Dějiny mé plešatosti*. Plešatost, ale i celková posedlost lidským tělem, nejen vlastním, a jeho nedostatky, je zásadním tématem také celé nizozemské poválečné literární tvorby. Vrcholné dílo, jež uvozuje toto téma, představuje dosud nepřeložená próza nizozemce Gerarda Reveho *Avonden*.

Veronika Havlíková svým překladem dokazuje, že má poměrně bohatou slovní zásobu. Například vhodně obměňuje nizozemské *zeggen* (mluvit, říkat), jež se v používá jako v angličtině k uvození jakékoli promluvy. Nahrazuje ho jak doslovným překladem „řekl, říkal“ tak například „prohodil“. Nebojí se překladu vulgárních výrazů, takže text neztrácí na expresivitě, sarkasmu a svižnosti originálu. Nedostačující je snad jen překlad spojení *groezelige nachtclub* „špinavý noční klub“. Výstižnější překlad by mohl znít „zaplivaný noční klub“. Lepší překlad by zasloužil i výraz *waterige ogen-* v překladu V. Havlíkové „vodnaté oči“. *Waterig* vyjadřuje unavený, mdlý pohled. Problematická jsou poměrně dlouhá nizozemská souvětí, která v českém překladu někdy ztrácí na srozumitelnosti. Otázkou však zůstává, zda plně zachovat autorův styl. Zde se domnívám, že by některá složitá souvětí fungovala lépe rozdělená. Sporný je i popis „maketa Germisch-Partenkirchenu a okolí“. Pod tímto označením si běžný český čtenář pravděpodobně nic nepředstaví. Jedná se však o reálie povídky, jejíž hrdina se nachází v Římu a tudíž se přiklání k překladatelčině rozhodnutí nepřevádět toto pojmenování do reálií českých.

Překlad V. Havlíkové se neomezuje na „suchý“ přepis z jednoho jazyka do druhého, zároveň se neodchyluje od významu originálu. Zachovává si srozumitelnost a obraznost popisných pasáží, jednoduchý styl bez zbytečných literárních klišé.

Lenka K.

Marek van der Jagt je mladý začínající spisovatel nizozemského původu jehož prvotina s názvem *Dějiny mé plešatosti* se na pultech objevila v září roku 2000. Od debutů jiných autorů se ta jeho na první pohled odlišovala hned dvěma rysy: byla vázaná a na přebalu chyběl autorův portrét a životopis. Do češtiny ji pro nakladatelství Labyrint přeložila Veronika Havlíková.

Překlad bych označila za povedený. Překladatelka se snaží držet se ve významové rovině originálního textu a neodchylovat se od ní používáním příliš květnatého jazyka a složitých větných konstrukcí. Překlad je srozumitelný, nijak se výběrem jazykových prostředků ani významově neliší od originálního textu.

Velmi dobře si autorka překladu poradila s následujícími příklady:

„...maar wie niet beter wist..(bld.134)

„...ale nezasvěcený..“

„Gek genoeg...“ (bld.133)

„Co bylo zvláštní...“

„Anderen zeggen op jeugdige leeftijd "welkom en tred binnen" tegen het verdriet, de melancholie,..“ (bld.133)

„Ostatní k sobě v mladickém věku zvou a vítají smutek, melancholii,..“

V následujícím případě se paní Havlíková šikovně vyhnula formě vyjadřující důvod a převedla ho rovnou do roviny účelové:

„...een dwergvrouw tje dat ik in supermarkten en warenhuizen op mijn schouders moest zetten, omdat ze anders niet bij de schappen kon.“ (bld.134)

„...s trpaslicí, kterou budu muset v samoobsluhách a obchodních domech brát na ramena, aby dosáhla na regály.“

Naopak bych jí vytkla nepřesnosti jako:

„Ik begon minder te eten...“ (bld.134)

„Méně jsem jedl..“ (kde je zdůrazněna změna v chování)

„Wij geloofden aan niets.“ (bld.134)

„Nebyli jsme věřící..“ (věřící vyjadřuje *věřit v Boha* = geloven in, zatímco geloven aan znamená *věřit na*)

Dopustila se také drobné změny významu v:

„...men kan zich verliezen in formuleringen en discussies over de vraag..“ (bld.133)

„...člověk se může utápnout ve formulacích a diskutovat o otázce..“

Překladatelka se snaží vyhnout opakování častých výrazů, které jsou součástí přímé řeči jako např. *rekl*. Ale v případě následující věty je takovýto překlad nevhodný (*vyzvat* k pohybu, akci a tak tu *vyzvat* a *sedět* působí protichůdně):

„Op het eind van de les *zei* meneer Georgi: „Marek van der Jagt, blijf zitten, ik wil even met je praten.“ (bld.135)

„Na konci hodiny *mě* pan Georgi *vyzval*:“Marku van der Jagte, zůstaň sedět, chci si s tebou promluvit!“

Překladu podle mého nic nechybí ani v něm nic nepřebývá. Když se překladatelka někde dopustí zabarveného překladu jako např. „ve svých představách jsem se stále víc *scvrkával*“ (*verkleinen*), tak nepoměr jinde vyrovná jako např. A také daleko *vhodnější* (*wenselijker*). (bld.134)

Z jazykového hlediska překlad nevykazuje až na pár výjimek žádné hrubé chyby. Po obsahové stránce se ale příliš drží původního textu, doslovně překládá a přejímá větné konstrukce.